

اهواز شهر پل‌ها

www.ketab.ir

نویسنده:
فریده جاری

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه: جاری، فریده، ۱۳۵۶ -

عنوان و نام پدیدآور: اهواز شهر پل‌ها/ نویسنده فریده جاری.

مشخصات نشر: اهواز: پژوهندگان راه دانش، ۱۳۹۸.

مشخصات ظاهری: ۲۹۵ ص:، مصور، عکس.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۴۵-۳۷۹-۱

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۲۷۷ - ۲۹۵.

موضوع: پل‌ها -- ایران -- اهواز

موضوع: Bridges -- Iran -- Ahvaz

موضوع: پل‌های تاریخی -- ایران -- اهواز

موضوع: Historic bridges -- Iran -- Ahvaz

موضوع: اهواز -- جغرافیای تاریخی

موضوع: Ahvaz (Iran) -- Historical geography

بند کنگره: DSRT۰۷۳

رده: دیویی: ۹۵۵/۵۳۲

ماره کتابشناسی ملی: ۵۶۵۰۱۶۱

نشریات پژوهندگان راه دانش

ناشر: پژوهندگان راه دانش

شماره نشر: ۱۳۸۵

نام کتاب: اهواز شهر پل‌ها

نویسنده: فریده جاری

تیراژ: ۱۰۰۰

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۸

چاپ: ترنگ

صفحه‌آرایی: پژوهندگان

سایز: وزیری

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۴۵-۳۷۹-۱

قیمت: ۹۰۰۰۰ تومان

www.ketab.ir

حق چاپ و نشر محفوظ است.

طبق قانون حقوق نویسندگان و مصنفان هرگونه کپی‌برداری به هر روش پیگرد قانونی دارد.

دفتر اهواز: ۰۹۱۶۱۱۸۵۱۱۸ - ۳۲۲۰۲۸۰۲

دفتر تهران: ۰۹۱۲۸۸۸۴۹۶۹ - ۶۶۱۲۰۵۵۴

فهرست مطالب

۱۱	مقدمه
۱۳	فصل اول: بررسی جغرافیای تاریخی و تاریخ شهر اهواز
۱۵	جغرافیای طبیعی اهواز
۱۶	تاریخ شهر اهواز
۱۷	پیشینه شهر اهواز
۱۹	سیر تاریخی اهواز ویرانی تا احیای مجدد
۲۲	چگونگی پیشرفت اهواز جدید
۲۹	انقلاب اسلامی در اهواز
۳۱	چهارشنبه سیاه اهواز
۳۳	اهواز در دوران جنگ
۳۴	نقش محوری اهواز در جنگ تحمیلی
۳۵	فرودگاه اهواز در جنگ
۳۶	نقش مساجد و دانشگاه در جنگ تحمیلی
۳۹	فصل دوم: رودخانه کارون
۴۱	رود کارون
۴۲	مختصات طبیعی و جغرافیایی رود کارون
۴۴	کاهش عرض رود کارون
۴۶	وجه تسمیه رود کارون
۴۸	مسیر رودخانه کارون
۵۰	تاریخ کشتیرانی در کارون
۵۱	کشتیرانی در باستان
۵۴	کشتیرانی در دوره اسلامی
۵۹	آزادی کشتیرانی در کارون
۶۱	موانع و مشکلات صدور فرمان کشتیرانی در کارون
۶۵	صدور فرمان آزادی کشتیرانی در کارون
۶۸	آثار و نتایج صدور فرمان کشتیرانی در کارون
۶۹	آثار مثبت صدور فرمان کشتیرانی در کارون
۷۲	آثار منفی صدور فرمان کشتیرانی در کارون

۷۵	تأثیر نفت بر کشتیرانی در کارون
۷۷	حیات وحش و پوشش گیاهی پیرامون رود کارون
۷۹	ماهگیری
۸۱	پرندگان
۸۱	پرندگان مهاجر
۸۲	کشاورزی کارون
۸۵	نخل
۹۰	نیشکر
۹۳	فصل سوم: پل های اهواز از باستان تا کنون
۹۵	پل
۹۶	وجه تسمیه پل
۹۶	پیشینه پل
۹۷	پل های دوره باستان
۹۹	پل های دوره اسلامی
۱۰۳	پل های شهر اهواز
۱۰۳	پل های باستانی شهر اهواز
۱۰۵	پل، (سد)، (پل بند) شادروان
۱۰۶	پیشینه پل شادروان اهواز
۱۰۷	وجه تسمیه پل شادروان اهواز
۱۰۹	قصه شکستن پل و تعمیر آن
۱۱۱	طرح تولوزان
۱۱۳	طرح دیولافوا
۱۱۴	طرح نجم الملک
۱۱۶	طرح ظل السلطان
۱۱۷	طرح گرت وان روگن برای بازسازی سد و آبادی خوزستان
۱۱۸	مخالفت انگلیس با طرح روگن
۱۲۰	تلاش انگلیس برای عقیم ساختن طرح روگن
۱۲۵	رقابت دول اروپایی برای تسلط بر طرح آبیاری خوزستان
۱۲۸	سد اربق (ارپک) اهواز
۱۲۹	پل کوت سید صالح
۱۳۱	پل سیاه
۱۳۳	وجه تسمیه پل سیاه
۱۳۴	پیشینه پل سیاه اهواز
۱۳۴	تاریخچه تأسیس راه آهن سراسری ایران

۱۴۰	ادامه یا قطع فعالیت پل
۱۴۱	رنگ پل سیاه
۱۴۳	نقش پل سیاه در جنگ
۱۴۶	فیلم مستند پل سیاه
۱۴۸	بازدید از پل سیاه
۱۴۹	آتش سوزی در پل سیاه
۱۵۱	پل سفید (هلالی) یا (پل معلق)
۱۵۳	وجه تسمیه پل سفید
۱۵۴	پیشینه پل سفید
۱۵۹	جایگاه پل سفید
۱۶۰	نقش پل سفید در جنگ
۱۶۱	پل سوم، چهار شیر، شهید دقایقی
۱۶۱	تعریض پل سوم، احداث پل شهید دقایقی
۱۶۳	پل چهارم پل نادری اراک
۱۶۴	پل پنجم اهواز
۱۶۵	پل ششم، پل صنایع فولاد اهواز
۱۶۶	پل هفتم (گفتگوی تمدن‌ها، رعین کمر)
۱۶۷	آبشار مصنوعی پل هفتم
۱۶۸	پل هشتم، پل غدیر، پل کابلی
۱۷۰	پل نهم اهواز
۱۷۱	پل دهم اهواز، پل طبیعت
۱۷۲	پل پارک جزیره اهواز
۱۷۳	فصل چهارم: ساختمان‌های تاریخی اطراف پل‌های اهواز
۱۷۵	آثار تاریخی اهواز
۱۷۶	شهر هرمزد اردشیر
۱۷۷	عسکر مکرّم
۱۷۹	هتل قو اهواز
۱۸۱	سیلو اهواز
۱۸۳	سرای معین التجار
۱۸۷	معماری سرای معین التجار
۱۹۳	خانه مایار
۱۹۴	نخل خانه مایار
۱۹۵	خانه دادرس
۱۹۷	خانه موسوی

۱۹۷	خانه قزلباش
۱۹۸	مغازه قزلباش
۱۹۸	منزل نفیسی
۱۹۹	خانه منشی زاده
۱۹۹	سرای شیخ
۲۰۰	سرای عجم یا سرای سله
۲۰۱	دانشسرای مقدماتی پسران
۲۰۳	دبیرستان مصطفی خمینی (شاپور سابق)
۲۰۵	دانشکده ادبیات (سه گوش)
۲۰۸	پیشینه ساختمان سه گوش اهواز
۲۱۰	دانشگاه بندی شاپور
۲۱۶	بیمارستان بندی شاپور (امام خمینی ره)
۲۲۰	بیمارستان رازی اهواز
۲۲۰	عمارت لنج، باغ لنج
۲۲۱	تجارتخانه (خیابان سیر)
۲۲۲	خانه‌های بانک ملی
۲۲۴	ساختمان‌های راه‌آهن
۲۲۴	ایستگاه راه‌آهن کارون
۲۲۴	ایستگاه اصلی، منازل چهل و هشت فابی
۲۲۵	هشت بنگله
۲۲۶	باشگاه راه‌آهن
۲۲۷	استانداری (کاخ رضا شاهی)
۲۲۷	ساختمان گمرک
۲۲۸	ساختمان فرمانداری
۲۳۰	کلیسای مسروپ
۲۳۳	منازل شرکت نفت
۲۳۳	پیشینه‌ی خانه‌های شرکت نفت
۲۳۷	خرمکوشک
۲۳۹	نیوساید (کوی فداییان اسلام)
۲۴۰	کارخانه ریسندگی و بافندگی
۲۴۱	کارخانه یخ‌سازی و تولید برق
۲۴۲	آرامگاه علی بن مهزیار
۲۴۶	علی بن مهزیار
۲۴۸	عباسیه

۲۴۹	سقاخانه
۲۵۱	مسجد توحید (بیگدلی)
۲۵۲	مسجد علی آقا
۲۵۲	مسجد حاج رضا
۲۵۳	مسجد جامع
۲۵۳	محلہ عامری
۲۵۸	مسجد عامری
۲۶۰	خانه بیت الشیوخ
۲۶۰	مندائیان عامری
۲۶۳	مسیحیان
۲۶۵	میدان پنهان
۲۶۹	تصاویر
۲۷۵	منابع و مآخذ
۲۷۷	منابع
۲۸۱	مآخذ
۲۹۲	مقالات و تحقیقات
۲۹۴	اسناد
۲۹۵	فیلم و آثار آرشیوی صدا و سیما

مقدمه

هر شهر و سرزمینی در برگیرنده نمادها و جلوه‌های خاص و ویژه‌ای است که برگرفته از هویت تاریخی و جغرافیای اقلیمی آن منطقه می‌باشد و قدمت، اهمیت و عظمت آن را به نمایش می‌گذارد. گاه این نمادها و جلوه‌ها به قدری متمایز و منحصر به فرد است که منجر به شهرت و معروفیت شهر به همین نمادها می‌گردد. به طوری که با ذکر نام شهر یا منطقه، آن جلوه‌های خاص سر ذمّه ادعای می‌گردند. اهواز به عنوان شهری تاریخی و با هویتی برگرفته از فرهنگ، تمدن و سبک زندگی ساکنانش، دارای نمادها و جلوه‌های زیبایی است که آفرینش آن‌ها ناشی از موقعیت منحصر به فرد جغرافیایی، ثروت و منابع خدادادی، کشاورزی برجسته و پر رونق، وجود نخل‌های سرسبز و سراساز و مهم‌تر از همه جریان رودخانه کارون است.

یکی از این نمادها که زاینده مرقد خاص و بزرگ شهر اهواز است، وجود پل‌های متعدد با پیشینه ساخت شگفت‌انگیز و کاربرد ویژه است. پل‌هایی که نه تنها وظیفه‌ی نقل و انتقال را به عهده دارند، بلکه مکان‌هایی زیبا و چشم‌نوازی را از لحاظ بصری فرهنگی و اجتماعی ایجاد نموده‌اند. وجود ده پل بر رودخانه کارون در دهه شهری، اهواز را بر جایگاه نخست خاورمیانه در خصوص داشتن بیشترین تعداد و ریباترین پل‌های رودخانه‌ای نشانده است.^۱ در این میان شهرت شهر اهواز تنها به خاطر تعدد پل‌ها نیست، بلکه هر یک از این پل‌ها از نظر قدمت، شیوه ساخت، زیبایی، طراحی و معماری ویژگی‌های خاص و ارزشمندی دارند که موجب مزیت و برتری شهر اهواز در میان شهرهای جهان شده است. از جمله پل‌های اهواز، قدیمی‌ترین پل معلق فلزی خاورمیانه و پل کابلی اهواز بزرگ‌ترین پل کابلی خاورمیانه به حساب می‌آیند. البته کار در مورد شهر اهواز بسیار صعب و طاقت فرسات؛ شهری که تاریخ پرفراز و نشیبی را پشت سر گذاشته و بارها چشمان حیرت‌زده تاریخ شاهد فراز و فرود و شکوه و سقوط آن در دوره‌های مختلف از باستان تا معاصر بوده است. نبود امکانات پژوهشی،

۱- در شهرهای خاورمیانه اهواز با ده پل، اصفهان هشت پل، قاهره هفت پل، بغداد پنج پل، آنکارا پنج پل، استانبول چهار پل، صنعاء پایتخت یمن چهار پل، بیروت پایتخت لبنان و امان پایتخت اردن هر کدام دو پل، بیشترین پل‌های این منطقه را دارند.

از بین رفتن بناهای تاریخی و آثار باستانی و کمبود منابع مکتوب، بر دشواری تحقیق و تفحص در مورد تاریخ اهواز، افزوده است. با تمام وجود تلاش شده که با وجود تمام نقایص و کاستی‌ها، مطالعات دقیق و گسترده‌ای در این مقوله انجام شود تا مطالب مفیدی در اختیار خواننده قرار گیرد. هرچند ادعایی بر بی‌عیب و نقص بودن مطالب نیست اما با توجه به تازگی و بکر بودن پژوهش و تحقیق در مورد تاریخ، جغرافیا و معماری خطه باستانی خوزستان، خاصه اهواز، امید است مورد پسند و استفاده خوانندگان گرامی واقع شود. این کتاب مشتمل بر چهار فصل نسبتاً طولانی است و نگارنده سعی نموده از تمامی منابع و کتب و تحقیقاتی که از گذشته تاکنون به این حیطه پرداخته‌اند، استفاده نماید.

فصل اول شامل بررسی جغرافیای تاریخی شهر اهواز و تاریخ و سرگذشت پیدایش شهر اهواز از گذشته تاکنون است. فصل دوم به توصیف و تشریح رودخانه کارون و نقش و تأثیر آن در پیدایش رونق اهواز و پل‌های گوناگون این شهر می‌پردازد. فصل سوم به بررسی پل‌های شهر اهواز، به پل‌هایی که در دوران باستان در این منطقه بوده‌اند و چه پل‌های جوانی که قدمت چندانی ندارند و تاکنون قد علم کرده‌اند، می‌پردازد. فصل چهارم شامل معرفی و توصیف آثار باستانی و ساختمان‌های است، که در حاشیه رودخانه کارون و پل‌های اهواز قرار گرفته‌اند.

در پایان به رسم ادب و معرفت لازم است از همه دوستان و عزیزانی که در به سرانجام رسیدن این کتاب مرا راهنمایی و یاری نمودند تشکر کنم. به ویژه خانواده عزیزم که با سعه‌صدر و مهربانی تمام سختی‌های یک کار پررهشی را بکین و بزرگ را برایم هموار ساختند. همسر مهربانم که یاور و راهنمای بنده در گردآوری و تدوین مطالب بودند و فرزندان عزیزم که با وجود داشتن سن کم ولی درک و فهم بالایشان بنده را در این مسیر یاری نمودند.

هر آنکه تاریخ را شناخت، بی‌شک از تکرار خطاها، مبرا گشت.

فریده جاری، مؤلف کتاب